

PATRYCJA PROC, RENATA FILIPIŃSKA-SKAŃSKA, MAGDALENA WOCHNA-SOBAŃSKA

Próchnica uzębienia dzieci łódzkich do 5 lat. I. Frekwencja i intensywność występowania choroby*

Dental Caries in Children up to the Age of 5 from Lodz. I. Incidence and Prevalence of Caries

Katedra i Zakład Stomatologii Wzrostu i Rozwoju Szpitala Klinicznego nr 6 UM w Łodzi

Streszczenie

Wprowadzenie. Epidemiologiczne badania kliniczne stanu zdrowia jamy ustnej u dzieci ze żłobków w Łodzi prowadzono tylko dwukrotnie: w 1961 r. i w latach 1982–1983. W związku z tym nie ma aktualnych danych na temat zapadalności na próchnicę u najmłodszych dzieci.

Cel pracy. Ocena frekwencji i intensywności próchnicy u dzieci ze żłobków łódzkich.

Materiał i metody. Badaniem objęto 927 dzieci w wieku 8–62 miesięcy. Badanie kliniczne uzębienia przeprowadzono w żłobkach za pomocą lusterka i zgłębnika w oświetleniu lampą czołową.

Wyniki. Próchnicę stwierdzono u 46,5% z 927 zbadanych dzieci. Średnia wartość intensywności próchnicy wyrażona wskaźnikiem puw z wyniosła 2,43, a puwp: –4,04. Wskaźniki próchnicy były większe u chłopców niż u dziewcząt. Częstość i intensywność choroby zależała od wieku badanych.

Wnioski. Stwierdzono dużą aktywność próchnicy u dzieci ze żłobków łódzkich (**Dent. Med. Probl. 2005, 42, 2, 249–253**).

Słowa kluczowe: dzieci żłobkowe, intensywność i frekwencja próchnicy.

Abstract

Background. Investigations of the oral health of toddlers in Lodz were held twice in: 1961 and 1982–1983. So there is a lack of contemporary data about the prevalence of caries in the youngest children in the city.

Objectives. The aim of the study was to evaluate the prevalence and incidence of caries in children from kindergartens in Lodz.

Material and Methods. The investigation embraced 927 children between the age of 8 and 62 months. The clinical investigation was performed in the artificial light with the mirror and explorer.

Results. Caries was found in 46.5% of 927 children so mean dmft was 2.43 and dmfs 4.04. Caries incidence was higher in boys than in girls. Both incidence and prevalence were related to the age.

Conclusions. The activity of caries is high among the children from Lodz at this age (**Dent. Med. Probl. 2005, 42, 2, 249–253**).

Key words: toddlers, incidence and prevalence of caries.

Próchnica zębów ze względu na swoje rozpowszechnienie oraz skutki zdrowotne i ekonomiczne jest zaliczana do chorób społecznych.

Badania epidemiologiczne, prowadzone pod kierunkiem Światowej Organizacji Zdrowia także w Polsce, pozwoliły na ocenę zachorowalności na próchnicę w różnych krajach oraz poznanie jej uwa-

runkowań. Wyniki tych badań stały się podstawą polityki zdrowotnej wielu tzw. rozwiniętych państw, która przyczyniła się do radykalnego obniżenia wartości wskaźników frekwencji oraz intensywności choroby. Stało się tak w: Szwecji, Finlandii, Danii, Austrii, Szwajcarii, USA, Kanadzie, Australii [1–4].

* Praca finansowana z funduszu statutowego nr 503-243-2.

W Polsce mimo podejmowania w minionych latach różnych działań prozdrowotnych, stan jamy ustnej, a w szczególności uzębienia dzieci, utrzymuje się na niskim poziomie. Przyczyny tego stanu rzeczy są złożone, jedną z nich jest z pewnością zbyt późne rozpoczęcie oświaty zdrowotnej i profilaktyki stomatologicznej. W okresie poprzedzającym transformację ochrony zdrowia badaniami epidemiologicznymi, profilaktyką i planowym leczeniem obejmowano dzieci w wieku szkolnym. Lokalne doniesienia na temat stanu uzębienia najmłodszych dzieci do lat 5 pojawiały się sporadycznie. W Łodzi stan uzębienia dzieci najmłodszych badali dwukrotnie Badzian-Kobos et al.: w 1961 r., a następnie w latach 1982–1983 [5, 6].

Celem pracy była ocena częstości i intensywności występowania choroby próchnicowej u dzieci ze żłobków łódzkich w wieku 8–62 miesięcy.

Material i metody

Stomatologicznym badaniem klinicznym objęto dzieci w wieku od 8. do 62. miesiąca życia ze wszystkich 31 żłobków łódzkich.

Badaniu stomatologicznemu poddano uzębienie 927 dzieci, w tym 416 (44,8%) dziewcząt i 511 (55,1%) chłopców.

Badania przeprowadzano w żłobkach, w oświetleniu lampą czołową, za pomocą podstawowych narzędzi stomatologicznych: lusterka i zgłębnika. Badanie kliniczne było poprzedzone badaniem ankietowym rodziców oraz uzyskaniem ich zgody na badanie uzębienia dziecka.

Wyniki poddano analizie statystycznej z wykorzystaniem pakietu komputerowego *STATGRAPHIC 5*. Do oceny zależności między zmiennymi posłużono się testem Manna-Whitneya. Istotnie statystycznie były zależności przy poziomie istotności $p < 0,05$.

Wyniki

W pierwszym roku życia nie stwierdzono występowania ubytków próchnicowych u żadnego dziecka. W drugim roku życia 15,1% dzieci było dotkniętych próchnicą, w trzecim było ich 45,4%, w czwartym – 66,0%, a w piątym aż 75,4% dzieci miało ubytki próchnicowe (tab. 1). Częstość występowania próchnicy dla całej badanej populacji dzieci łódzkich w wieku do lat 5 wyniosła 46,6%. Frekwencja próchnicy wczesnej u wszystkich dzieci do lat 3 wyniosła 34,3%.

Frekwencja próchnicy była większa u chłopców (48,5%) niż u dziewcząt (44%), jedynie w 3. roku życia próchnica częściej występowała u dziewcząt.

Tabela 1. Frekwencja próchnicy w zależności od wieku i płci

Table 1. Relationship between the prevalence of caries, age and sex

Wiek (Age)	Dziewczęta (Girls)		Chłopcy (Boys)		Razem (Both)	
	n	%	n	%	n	%
1	0	0	0	0	0	0
2	11	12,7	18	16,9	29	15,1
3	76	45,8	97	45,1	173	45,4
4	73	58,8	110	71,9	183	66,4
5	23	71,8	23	79,3	46	75,4
Ogółem (Total)	183	44	248	48,5	431	46,5

Tabela 2. Intensywność próchnicy wyrażona wskaźnikiem zębowym puw w zależności od wieku i płci badanych

Table 2. Relationship between the incidence of caries (dmf t), age and sex

Wiek (Age)	puwz (dmft)		
	Dziewczęta (Girls)	Chłopcy (Boys)	Razem (Both)
1	0,0 ± 0,0	0,0 ± 0,0	0,0 ± 0,0
2	0,36 ± 1,06	0,67 ± 1,81	0,53 ± 1,53
3	1,94 ± 2,87	2,28 ± 3,4	2,13 ± 3,20
4	2,89 ± 3,66	4,52 ± 4,2	3,79 ± 4,10
5	4,25 ± 4,04	5,13 ± 4,1	4,67 ± 4,10
Ogółem (Total)	2,04 ± 3,16	2,75 ± 3,79	2,43 ± 3,54

* $Z = -3,397$; $p < 0,001$.

Ogółem: $Z = -2,355$; $p < 0,05$.

Total: $Z = -2,355$; $p < 0,05$.

Tabela 3. Intensywność próchnicy wyrażona wskaźnikiem powierzchniowym puw w zależności od wieku i płci badanych

Table 3. Relationship between the incidence of caries (dmfs), age and sex

Wiek (Age)	puwp (dmfs)		
	Dziewczęta (Girls)	Chłopcy (Boys)	Razem (Both)
1	0	0	0
2	0,65 ± 2,41	0,9 ± 2,67	0,79 ± 2,55
3	3,18 ± 6,0	3,9 ± 8,5	3,61 ± 7,52
4*	4,54 ± 7,77	7,96 ± 10,9	6,43 ± 9,81
5	6,62 ± 8,20	7,68 ± 8,12	7,13 ± 8,11
Ogółem (Total)	3,26 ± 6,4	4,67 ± 8,87	4,04 ± 7,9

* $Z = -3,426$; $p < 0,001$.

Ogółem: $Z = -2,219$; $p < 0,05$.

Total: $Z = -2,219$; $p < 0,05$.

Intensywność próchnicy również szybko wzrastała wraz z wiekiem badanych ($p < 0,001$).

Tabela 4. Wartość wskaźnika SiC w zależności od wieku badanych**Table 4.** Value of SiC-index in the age groups

Wiek (Age)	n	n-SiC	SiC	SD	min	max
1	16	–	0	–	–	–
2	192	64	1,61	2,31	0	10
3	381	127	5,90	3,00	2	16
4	277	92	8,76	2,91	5	17
5	61	20	9,60	1,98	7	15
Razem (Total)	927	309	6,66	3,16	2	17

n – liczba dzieci.

n-SiC – liczba dzieci, dla których obliczono wskaźnik SiC.

SD – odchylenie standardowe.

n – number of children.

n-SiC – number of children in SiC-index group.

SD – standard deviation.

Dla całej zbadanej populacji jej wartość, wyrażona wskaźnikiem zębowym puw, wyniosła $2,4 \pm 3,5$, a powierzchniowym puw $4,0 \pm 7,9$.

Na podstawie analizy otrzymanych wyników stwierdzono, że intensywność próchnicy, wyrażona wskaźnikami: zębowym puw i powierzchniowym puw, była większa w badanej populacji wśród chłopców niż wśród dziewcząt (odpowiednio: puwz $2,75 \pm 3,79$ i $2,04 \pm 3,16$ przy $p < 0,05$ oraz puwp $4,67 \pm 8,87$ i $3,26 \pm 6,4$ przy $p < 0,05$) (tab. 2, 3).

Dla dzieci z poszczególnych grup wiekowych obliczono wskaźnik SiC (*significant caries index*), czyli średnie puw dla 33% dzieci z największą intensywnością próchnicy. Wyniósł dla wszystkich dzieci: 3,16 i rósł wraz z wiekiem badanych – u dzieci rocznych wskaźnik SiC wyniósł: 1,61; dwuletnich – 5,9; trzylatków – 8,76 i czterolatków – 9,6 (tab. 4).

Podobnie w poszczególnych latach określono procent dzieci z dużą aktywnością próchnicy, czyli takich, u których było więcej niż 4 ubytki

z próchnicą czynną. W 2. roku życia dzieci z 4 lub więcej ubytkami było 7,8%; w 3. roku życia już 25,5%, następnie w 4. roku życia – 42,2%, a w 5. roku życia – 50,8%. W całej badanej populacji odsetek osiągnął wartość 28% (tab. 5).

Omówienie

W Ogólnokrajowym Monitoringu Zdrowia Jamy Usnej i Jego Uwarunkowań po raz pierwszy uwzględniono dzieci 3-letnie (czyli dzieci w 4. roku życia), w badaniach w 2002 r. [4]. Zbadano ogółem 1045 dzieci z 16 województw, w tym 70 dzieci z województwa łódzkiego. Wyniki przeprowadzonych badań wykazały, że ogółem 56,2% zbadanych dzieci w wieku 3 lat było dotkniętych próchnicą. Na terenie województwa łódzkiego stwierdzono próchnicę u 68,6% dzieci, czyli tylko u 31,4% badanych w 4. roku życia nie stwierdzono próchnicy. W badanej populacji dzieci bez próchnicy w tym wieku było 33,6%.

W badaniu monitoringowym z 2002 r. stwierdzono również, że wartości wskaźników puwz większe niż w województwie łódzkim (puw = 3,9) występowały jedynie w województwach: dolnośląskim (4,3), kujawsko-pomorskim (4,0) i podlaskim (4,0). W obecnym badaniu wskaźnik intensywności próchnicy u zbadanych 3-latków z Łodzi wyniósł 3,79.

Porównując wyniki badania z danymi na temat zapadalności na próchnicę dzieci w innych krajach, można stwierdzić, że w Polsce wskaźniki są jednymi z największych.

W Finlandii frekwencja próchnicy u dzieci 3-letnich wynosi 7,3% [7], w Holandii – 8,7% [8], w Chinach – 46% [9], w Puerto Rico – 50% [10], w Brazyli – 56,4%, a u dzieci w wieku 1–2,5 roku – 25,9% [11]. W Wielkiej Brytanii w wieku 3,5–4,5 roku próchnicę ma 32% dzieci, ale tylko 14% dzieci w wieku 2,5–3,5 lat i 5% w wieku 1,5–2,5 lat [1].

Tabela 5. Rozkład dzieci z poszczególnymi wartościami wskaźnika puwz w zależności od wieku**Table 5.** The prevalence of children with the different value of dmft index

Wiek (Age)	Liczba dzieci (Number of children)	puwz = 0 (dmft = 0)		puwz = 1 (dmft = 1)		puwz = 2 (dmft = 2)		puwz = 3 (dmft = 3)		puwz ≥ 4 (dmft ≥ 4)	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1	16	16	100	0		0		0		0	
2	192	163	84,9	4	2	9	4,7	1	0,5	15	7,8
3	381	208	54,6	26	6,8	37	9,7	13	3,4	97	25,5
4	277	93	33,6	16	5,8	28	10,1	23	8,3	117	42,2
5	61	15	24,6	2	3,3	10	16,4	3	4,9	31	50,8
Razem (Total)	927	495	53,5	48	5,2	84	9	40	4,3	260	28

Mało jest danych dotyczących najmłodszych dzieci, tj. w pierwszym roku życia. W obecnym badaniu nie stwierdzono próchnicy u żadnego z szesnastorga zbadanych niemowląt. U dzieci warszawskich Szpringer-Nodzak obserwowała pierwsze ubytki próchnicowe w wieku 7–12 miesięcy [12]. Podobnie u dzieci w wieku 6–12 miesięcy w Brazylii [10] stwierdzono próchnicę u 4,4% dzieci, ale w Holandii [8] pierwsze ubytki stwierdza się u dzieci w wieku 24–30 miesięcy (0,6%), a w Finlandii [7] dopiero w wieku 3 lat (7,3%).

Również intensywność próchnicy jest dużo mniejsza w innych krajach niż w Polsce. W Szwecji u dzieci 4-letnich natężenie choroby wyrażone wskaźnikiem puw zmniejszyło się z 5,3 w 1967 r. do 1,6 w 1992 r., obecnie nieznacznie zwiększyło się i w 1997 r. wynosiło średnio 1,7 zęba z próchnicą na dziecko. Wzrost ten był jednak tłumaczony dużym napływem emigrantów z krajów Europy Wschodniej [13]. Bardzo małe wartości natężenia próchnicy są obserwowane także w Holandii, gdzie w 1995 r. w odstępach półrocznych wartości wyrażone wskaźnikiem puw p wynosiły: 0,01 (24–30 miesiąca życia), 0,14 (31–36 miesiąca życia), 0,27 (37–42 miesiąca życia), 0,37 (43–50 miesiąca życia), 0,57 (51–56 miesiąca życia), 0,88 (57–62 miesiąca życia) [8]. Relatywnie małe natę-

żenie próchnicy występuje również w Wielkiej Brytanii, gdzie u dzieci w wieku 4 lat wskaźnik puw z wynosił w 2000 r. zaledwie 1,06 [14].

O dużym natężeniu próchnicy wśród dzieci łódzkich świadczą również duże wartości wskaźnika SiC. Średnia wartość wskaźnika puwz dla wszystkich dzieci z badanej grupy wyniosła 2,43, a SiC aż 6,66. Zjawisko polaryzacji występowania zmian próchnicowych u najmłodszych dzieci jest obserwowane również w pozostałych ośrodkach w kraju [7, 15, 16].

Wał-Moteka w 1999 r. stwierdziła, że w badanej przez nią grupie 12-miesięcznych dzieci warszawskich próchnicę zębów miało 16% dzieci, ale średnie puw dla nich wyniosło aż 4,25 [16].

Uważa się, że obecność 4 lub więcej ubytków próchnicowych świadczy o dużej aktywności próchnicy [11]. W badanej grupie odsetek dzieci z tak dużą aktywnością wzrastał wraz z wiekiem od 7,8% u dzieci rocznych, 25,5% u dwulatków, 42,2% u trzylatków, aż do 50,8% u czterolatków. Średnia wartość dla wszystkich trzylatków zbadanych w ramach monitoringu wyniosła 32,6% i wahała się w różnych województwach 16,1–48,8%. Można więc stwierdzić, że zbadane dzieci ze żłobków łódzkich charakteryzowała duża aktywność procesu próchnicowego.

Piśmiennictwo

- [1] GIBSON S., WILLIAMS S.: Dental caries in pre-school children: association with social class, toothbrushing habit and consumption of sugars and sugar-containing foods. *Caries Res.* 1999, 33, 101–113.
- [2] SZATKO F., BOCZKOWSKI A.: Skuteczność systemu opieki stomatologicznej w Polsce. Instytut Medycyny Pracy. Łódź 1995.
- [3] SZATKO F.: Społeczne uwarunkowania stanu zdrowotnego jamy ustnej. Rozprawa habilitacyjna. Łódź 2001.
- [4] WIERZICKA M., SZATKO F., ZAWADZIŃSKA M., PIERZYŃSKA E., STRUŻYCKA I., DYBIŹAŃSKA E., IWANICKA-FRANKOWSKA E.: Ogólnokrajowy Monitoring Zdrowia Jamy Ustnej i Jego Uwarunkowań. Polska 2002, Ministerstwo Zdrowia 2003.
- [5] BADZIAN-KOBOS K., PANKIEWICZOWA H.: Występowanie próchnicy zębów mlecznych u dzieci w żłobkach z terenu Łodzi. *Czas. Stomat.* 1961, 14, 517–522.
- [6] BADZIAN-KOBOS K., STĘPIEŃ-SZCZEPAŃSKA J., STRZELECKA E.: W sprawie próchnicy butelkowej. *Czas. Stomat.* 1985, 38, 412–417.
- [7] TENOVUO J., HÄKKINEN P., PAUNIO P., EMILSON C. G.: Effects of chlorhexidine-fluoride gel treatments in mothers on the establishment of mutans streptococci in primary teeth and development of dental caries in children. *Caries Res.* 1992, 26, 275–280.
- [8] ROETERS F. J. M., VAN DER HOEVEN J. S., BURGERSDIJK R. C. W., SCHAEKEN M. J. M.: Lactobacilli, mutans streptococci and dental caries: A longitudinal study in 2-year-old children up to the age of 5 years. *Caries Res.* 1995, 29, 272–279.
- [9] LI Y., WANG W., CAUFIELD P. W.: The fidelity of mutans streptococci transmission and caries status correlate with breast-feeding experience among Chinese families. *Caries Res.* 2000, 34, 123–132.
- [10] DEL VALLE L., VELAZQUEZ-QUINTANA Y., WEINSTEIN P., DOMOTO P., LEROUX B.: Early childhood caries and risk factors in rural Puerto Rican children. *J. Dent. Child.* 1998, 2, 132–136.
- [11] MATTOS-GRANER R. O., SMITH D. J., KING W. F., MAYER M. P. A.: Water insoluble glucan synthesis by mutans streptococcal strains correlates with caries incidence in 12- to 30-month-old children. *J. Dent. Res.* 2000, 79, 1371–1377.
- [12] SZPRINGER-NODZAK M., JANICHA J., REMISZEWSKI A., STAŃCZAK D.: Porównanie stanu zdrowotnego uzębienia dzieci do trzeciego roku życia z regionu warszawskiego badanych w latach 1972/1973 i 1992/1993. *Magazyn Stomat.* 1993, 3, 2, 24–25.
- [13] STECKSÉN-BLICKS C., BORSSÉN E.: Dental caries, sugar-eating habits and toothbrushing in groups of 4-year-old children 1967–1997 in the city of Umeå, Sweden. *Caries Res.* 1999, 33, 409–414.

- [14] WILLIAMS S. A., KWAN S. Y. L., PARSONS S.: Parental smoking practices and caries experience in pre-school children. *Caries Res.* 2000, 34, 117–122.
- [15] STAŃCZAK-SIOŃEK D.: Określanie ryzyka występowania próchnicy wczesnej u dzieci. *Magazyn Stomat.* 1997, 7, 3, 31–33.
- [16] WAL-MOTEKA A., STAŃCZAK-SIOŃEK D., SOSNOWSKA-BOROSZKO A.: Problem prognozowania próchnicy wczesnej u dzieci – doniesienie wstępne. *Nowa Stomat.* 1999, 4, 1–2, 7–10.

Adres do korespondencji:

Patrycja Proc
Katedra i Zakład Stomatologii Wieków Rozwojowego UM
ul. Pomorska 251
92-213 Łódź
e-mail: patrycjaproc@wp.pl

Praca wpłynęła do Redakcji: 5.11.2004 r.
Po recenzji: 27.12.2004 r.
Zaakceptowano do druku: 27.12.2004 r.

Received: 5.11.2004
Revised: 27.12.2004
Accepted: 27.12.2004